

Tak se mluví?

Invaze zlodějů češtiny – díl první

Jan Mazanec

Jejich útok jsem poprvé výrazněji pocítil teprve nedávno při sledování televizní diskuse, v níž si moderátor s dvojicí hostů povídal o tom, jaký *content* nabízejí zahraniční televizní společnosti svým divákům. Jistě, americké televize na svých webových stránkách z pochopitelných jazykových důvodů inzerují *content*, nikoli obsah, přesto je pozoruhodné, že český výraz pro nabídku televizních společností v pořadu nezazněl ani jednou. Možná jsem jen staromódní, ale připadá mi patřičné, aby čeští filmoví publicisté v pořadu určeném pro české publikum nepoužívali anglická slova tam, kde to vůbec není potřeba.

Nic proti cizí řeči. My děti od počítačových obrazovek jsme zvyklé, že na nás postavy ze seriálů mluví výhradně anglicky, a posléze je v běžné konverzaci snaživě napodobujeme. Nejčastěji ve virtuálním světě zamořujeme své promluvy snadno nahraditelnými adjektivy, ať už mluvíme o *awesome* postavě z právě rozečtené knihy, nebo o *scary* sekvenci v hororovém snímku. Avšak od médií, ke kterým má přece jen přístup více lidí než do méj soukromé konverzace, očekávám méně ležérní přístup k českému jazyku. Zřejmě marně. V rozhlasové diskusi slyším erudovaného kritika analyzovat jakýsi *crazy* film a v momentě, kdy hodlá moderátora překvapit neobvyklým názorem, raději předem nahlásí, že přijde *shocker*. Relace pokračuje a o pár minut později přitakávám, že i pro mě byl *shocker*, když někdo předčasně *leaknul* na internet nejnovější scénář Quentina Tarantina.

Filmoví publicisté, o nichž zde v souvislosti s devalvací češtiny nadbytečnou angličtinou píšu především, mají zřejmě za to, že uši jsou citlivějším orgánem než oči, a tak své zálibě v cizí řeči dávají plný průchod především ve svých tištěných textech. Opomíjení českých ekvivalentů a české transkripce bývá v případě některých autorů naprosto samozřejmé. Fanoušci, tedy *fans* a mnohokrát také *fanboys* (o *fangirls* se dočtete málokde), si tak nevymodlili pokračování, nýbrž *sequel* úspěšné *comicsové*, nikoli komiksové adaptace. Možnost uchýlit se k jinému než českému slovníku totiž vyhovuje lenosti. Proč se obtěžovat s vymýšlením autorských větných konstrukcí nebo si lámat hlavu nad dodržováním pravidel české gramatiky a českého pravopisu, když můžete v odborném článku napsat, že *geek-friendly* autor adaptoval příběh o *everymanovi*?

Je mi jasné, že ne ke každému cizímu výrazu a slovnímu spojení lze snadno nalézt český ekvivalent. Sám bych nerad *nerds* nazýval šprty, jak toto slovo přeložil distributor v názvu jedné americké komedie z univerzitního prostředí, a *easter eggs* (vtípky a odkazy na jiná díla, které tvůrci ukrývají ve svých filmech pro ty nejpozornější diváky) se doufám už nikdy nestanou velikonočními vajíčky. A přestože pro *sequel* máme vhodný ekvivalent ve slově pokračování, netroufal bych si nikoho nutit do převádění všech těch *prequelů*, *rebootů* či *spin-offů* do češtiny. Od toho máme přece závorky, aby v takových případech poskytly prostor k vysvětlení pojmů.

Míra užívání anglických slov samozřejmě závisí na tom, na jakého čtenáře či diváka dané médium cílí. Webové stránky, které se specializují na filmy, si pochopitelně nedovolí zveřejňovat nové filmové *upoutávky*, protože by jejich čtenáři přišli

o milované *trailery*. V pořádku, u podobných stránek počítám s určitou rétorikou a některé výrazy jsou dostatečně známy i za hranicemi fanouškovské komunity. Pokud však v jednom odstavci převažuje počet anglických slov nad počtem slov českých a píše se o *revenge filmu*, který má *drive* a je v něm dostatek *eye-candy* záběrů, měl by autor určitě zvážit, zda nenapsat celý text rovnou v angličtině. Při čtení takových makarónských článků si totiž připadám, jako bych se procházel světem z *Mechanického pomeranče* v překladu Ladislava Šenkyříka. Ačkoli mám tuhle knihu v oblíbě, takový *feeling* mi zkrátka není po chuti, milí frendíci.

Hej ty!

Lenka Hniličková

Snad nejsem jediná, kdo si ještě vzpomene na šílenství provádějící mistrovství světa v ledním hokeji v Praze a Ostravě. Tato vzpomínka přetrvává nejen zásluhou pořadatelů, kteří dokázali uskutečnit nezapomenutelný zážitek, ale bohužel i kvůli přehlídce ne zcela vydařených tematických sloganů sponzorů. Jedna z nepřeslechnutelných reklam stále dokola hlásala: „Nehejtju, fandím jako majstr!“ A mně je mdlo ještě teď, když vám o ní píšu.

U mezinárodních akcí je pochopitelné, že sdělení bude buď v jazyce pořadatelské země, nebo v nejrozšířenějších světových jazycích, tedy česky, anglicky anebo třeba německy. Ale počestit cizojazyčné výrazy tak, aby jim nakonec nerozuměl vůbec nikdo? To chce odvalu. Jednoduchý slogan užil všechny výše zmíněné jazyky a dle mého zběžného překladu říká něco ve smyslu: „Ne-nenávidím, fandím jako vítěz!“ (Hodnotu sdělení raději nekomentuji, ale kreativce té firmy bych opravdu ráda poznala.) Záměr byl zřejmě oslovit co nejširší publikum, aby každý porozuměl aspoň jednomu slovu, ale v téhle formě jim pořádně nerozumím ani já – a to jsem Češka.

Čeština se rozrůstá o anglicistní paskvily slov, které nikdy neměly opustit svět internetu. Sice jsem si zvykla, že už se lidem věci nelíbí, ale jednoduše je *lajkujou* nebo, a to už musí být pořádné terno, je *lavískujou*. A vzhledem ke vzrůstající oblíbenosti sociálních sítí a všudypřítomným zdviženým bílým

palcům není divu, že se *lajky* ujaly i v běžné řeči. Zajímalo by mě, zda by Lajka svou znovunabytou popularitu také *lajkla*, kdyby při kroužení na oběžné dráze chytla wi-fi.

Ale kde se vzal onen *hejt*? Logicky by měl být opakem palce nahoru, ale význam anglického slovíčka *hate* je „nenávidět“, nikoli „nelíbit se“. Ani na něj neexistuje žádné tlačítko pod fotkou, videem nebo příspěvkem na zdi, tak jak je možné, že se ujalo? Kdo ho vlastně vymyslel? Nebo spíše, koho napadlo jej použít a foneticky přepsat? Neměly by to pak podle zavedené *lajk-filozofie* být jakési *dontlajky*? *Hejt* v tomto případě pozbývá smysl, ale koho to vlastně zajímá? Mě. A tak jsem se pídila a ptala, až mi můj o poznání mladší kamarád vše osvětlil. *Hejtři* byli dříve *trollové*, ne ty severské obří příšery, ale lidé, kteří si dělali z ostatních šoufky a negativně komentovali jejich příspěvky, tedy *pousty*. Kam *trollové* zmizeli, jsem se nedozvěděla, evidentně byli všichni *vyhejtováni* (ano, když se budete hodně snažit, je možné někoho nejen *hejtovat*, ale i úplně *vyhejtovat!*). A já jsem si najednou uvědomila, že bez základů angličtiny a němčiny bych byla asi ztracená. Jakkoli jsem proti nesmyslnému počesťování a komolení cizích slov, zvláště, když je tolik českých, která můžeme měnit a inovovat donekonečna, kvituji s povděkem (dávám tedy *LAJK*), že se mládež cizí jazyky učí. I když tímto zvráceným způsobem. Jen si neumím představit, kam až to může zajít.

S rychlostí, jakou se tyto trendy dostávají do povědomí nejen teenagerů, ale i veškerých uživatelů sociálních sítí a internetu obecně, hrozí, že první slohová práce ve školním roce nebude o tom, co jsem dělal o prázdninách a jak se mi líbily, ale jednoduše zda jim dávám *lajk*, nebo *hejt*. A na co známky?

Prostě se lípne palec nahoru, nebo dolů. Jen tak žák pochopí, zda uspěl, nebo ne.

Pořádání hokejového mistrovství bylo skvělou příležitostí, jak náš národ prezentovat a ukázat, že i malá země dokáže velké věci. Hlavním cílem bylo, aby vše od maskotů až po točené pivo bylo originální a ryze české. Ve všech sférách bylo dané pravidlo dodrženo krom téhle nesmyslné reklamy. A tak si uvědomuju, že celé mé zamyšlení je jeden velký *hejt* potvrzující jediné: internetovému jazykovému vývoji neuniknu, ať už *SE MI TO LÍBÍ*, nebo ne.

Jazykové infekce

Lucie Kukačková

Zpozorovala jsem u sebe zvláštní sklon. Čas od času – přirozeně a naprosto mimovolně – přejímám různé jazykové podivnosti.

Důkazem by mohl být vícejazyčný elaborát, který jsem dala dohromady při přednášce o antickém umění. Ono „dala dohromady“ je v tomhle případě skutečně trefné, protože zápisky, které jsem si z té hodiny odnesla, jsou podivnou směsicí češtiny, slovenštiny (což byl jazyk přednášejícího a mimochodem také legitimní argument proti všeobecnému tvrzení, že naše generace je na tom se znalostí slovenštiny bídně), několika řeckých, případně latinských (na tom by ostatně nebylo nic divného) a překvapivě i anglických výrazů. Když jsem po sobě četla poznámky typu *kúros je postupem času více happy and free* (za čímž se skrývá jinak inteligentní myšlenka, že antická mužská socha postupně ztrácí svůj strnulý postoj a působí přirozeněji) nebo *prothesis = mrtvý vystavený na márách, prostě také public viewing* (asi netřeba komentovat), vybavila jsem si celkem živě vtipnou kombinaci slovenštiny a angličtiny, kterou k nám mluvil přednášející. Jak se tenhle zvláštní paskvil vetřel do mých zápisů, mi už tak jasné nebylo. A tak jsem o tom začala uvažovat. Dělán tohle často? Jak moc se nechávám pohltit jazykem a poetikou toho, čemu se zrovna v tu chvíli intenzivně věnuju? Stálo to tam modré na bílém a já si uvědomila, že celý ten proces musí mít nějakou příčinu, průběh

a konec. Bylo jen třeba najít další příklady a vyvodit z nich patřičný závěr.

Když jsem přelouskala Hrabala, vkradly se mi načas do vlastních textů nekonečně dlouhé věty, Vaculík do mého slovníku přirozeně propašoval *džímačky* – a neomezuje se to jen na literární jazyk: teď zrovna žiju v opojení vertikálou, neboť jsem se nedávno intenzivně probírala fotkami francouzských gotických katedrál. Příčina byla tedy ve všech případech zřejmá, průběh se lišil v závislosti na objektu mého zájmu a konec téhle „infekce“ obvykle nastal poměrně brzy.

Naposledy se mi to stalo u knížky, kterou jsem recenzovala. Když jsem dočetla *Inverzní kyvadlo*, prozaickou prvotinu scenáristky a matematicky Borjany Dodovy, měla jsem takový malý mindrák z toho, že se občas nedokážu vyjádřit přesně a jasně. A taky neodbytný pocit, že svět kolem sebe začínám systematicky sledovat a podrobovat analýze, zrovna jako teď...

Když jsem ze sebe po pár dnech setřásla působení *Inverzního kyvadla*, přešla mě přirozeně i chuť ten úkaz rozebírat, dopodrobna zkoumat a dělat z něj nějaké závěry. Ale napadlo mě, jestli bych se té „infekce“ přece jenom neměla snažit zbavit. Jenže pak jsem si vzpomněla, jak jsem jeden čas pod vlivem ruské klasiky oslovovala mámu výhradně *maman* (a jak ji to dráždilo), vybavila jsem si Manna, který způsobil, že první slovo, které mě napadne, když před sebou vidím Benátky, je smrt, a nechci házet vinu na Calvina, ale možná existuje jistá souvislost mezi jeho knihou *Když jedné zimní noci cestující* a dvěma texty, které jsem začala psát brzy potom, co jsem ji dočetla, a které dodnes nemají konec.

Uvědomila jsem si, že mě všechny ty (nejen) jazykové podivnosti, které se mi přechodně uhnízdí v hlavě, baví. Propisují se do toho, co zrovna dělám, jsou v mých textech, aniž bych je zmínila jediným slovem. Nahrazují mi deník, který jsem si tolikrát začala psát a záhy s ním zas skoncovala, protože jsem na to moc lenivá. Bylo by mi vlastně docela líto, kdybych se z toho „vyléčila“.